

Nya fruktträd till Munkträdgården

L2010:1734

Munkträdgården 1

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Helén Romedahl

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/område/sträcka	Munkträdgården 1
Stad/Socken	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	L2010:1734
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Mätteknik	Manuell
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst dnr	431-15445-2023
Lst handläggare	Maria Sjöqvist
ÖM dnr	0273/24
ÖM projektnr	002527
KMR uppdragsnummer	202401706
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Statens Fastighetsverk
Projektledare	Helén Romedahl
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Helén Romedahl
Fältarbete/fältarbetstid	2024-11-20
Totalt utreddes/undersöktes	ca 4 löpmeter
Foto	Ja
Fynd	Nej
Analys	-
ÖM Intrasis nr	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Nya fruktträd till Munkträdgården

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och metod	4
Resultat	4
Referenser	7

Omslagsbild: Munkträdgården i november 2024. Foto mot söder, Helén Romedahl, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

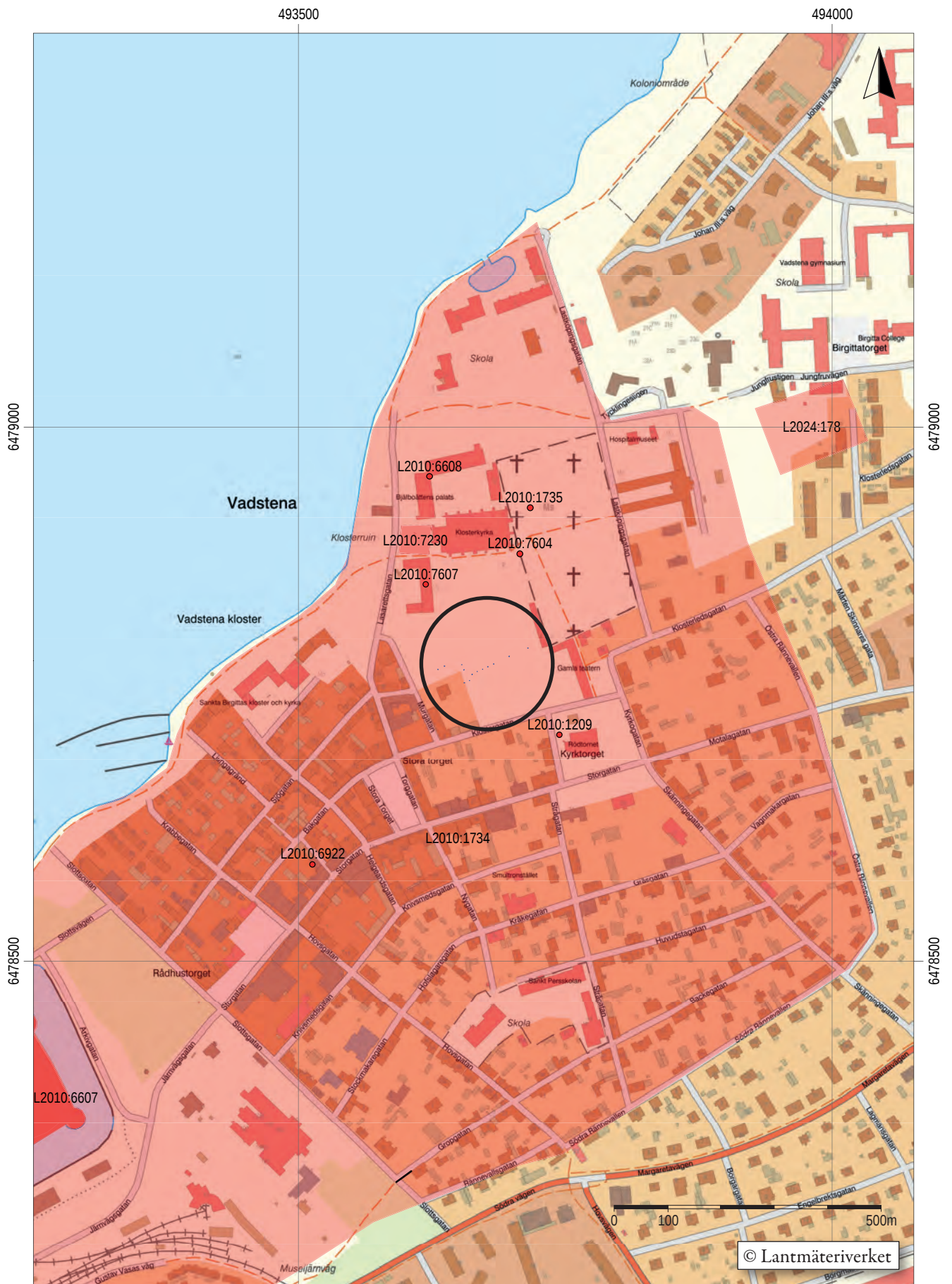
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 19 november 2024 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Munkträdgården 1, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstenas medeltida och historiska stadslager. Arbetet utfördes i samband med plantering av 13 nya äppel- och päronträ. Endast ett matjordslager berördes inom befintligt schaktdjup på 0,3 m. I matjorden fanns en del tegelkross och ett fragment av taktegel.

Helén Romedahl
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur topografiska Webbkartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Den 19 november 2024 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Munkträdgården 1, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstenas medeltida och historiska stadslager. Arbetet utfördes i samband med plantering av 13 nya äppel- och päronträd inom ovan rubricerade område. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för fält- och rapportarbete var Helén Romedahl. För de arkeologiska kostnaderna svarade Statens Fastighetsverk.

Områdesbeskrivning

Aktuell arkeologisk undersökning omfattade några mindre schakt inom Vadstena klosters område – i den del som under medeltiden utgjort munkarnas trädgård. På stadskartan från år 1705, fig 3, illustreras Munkträdgården som trädbeväxt. I handlingarna till stadskartan beskrivs trädgården som en vacker trädgård omsluten av en tegelmur (*munketrädgården kallat*). I trädgården fanns äppel-, päron-, plommon- och körsbärsträd, samt kryddodlingar (Ekeboom 1979, LMS A24:130). Tegelmuren begränsar trädgården åt söder (Klostergatan) och åt väster (Murgatan). Den södra delen av Munkträdgården kom att ingå i munkklostrets trädgård från år 1506 då bröderna utvidgade sin trädgård. Utbyggnaden omnämns i Vadstenadiariet där det berättas att utvidgningen orsakade strider och gräl med systrarna. Den beskrivs även som besvärlig pga att man var tvungen att avhysa den bebyggelse som då fanns inom området (Sigurdsson & Zachrisson 2012:100f).

Efter det att systrarna fördrevs år 1595 övergick klostret i statlig ägo och blev år 1640, bl a platsen för ett krigsmanshus som sedan var i bruk fram till 1783. På den äldsta bevarade stadskartan över Vadstena, upprättad år 1642 (dvs knappt 50 år efter att systarna fördrivits) benämns området fortfarande som *Klåsterträdgården*, se fig 4, vilket kan tyda på att området då var oförändrat sedan klostertiden (Sigurdsson & Zachrisson 2012:129). På en karta upprättad 1796, fig 5, beskrivs området som *Munke-trädgård, med en 6 alnar hög tegelmur, på trenne sidor fredad*. Vid C på kartan fanns det då upptagna odlingslotter men då de låg i skugga ”var de föga lovande” (LMA Akt nr 05-vad-43).

Från slutet av 1700-talet och en bit in på 1800-talet uppfördes flera byggnader inom trädgården, däribland en dans-/och teatersalong (idag kallad Gamla teatern). År 1849 övergick halva trädgården i privat ägo och halva användes som kurhuspark för hospitalets patienter. (Sigurdsson & Zachrisson 2012:153ff).

Tidigare arkeologiska undersökningar

I samband med ledningsdragningar och restaureringsarbeten har det utförts flera undersökningar i Munkträdgården varvid man bland annat dokumenterat bebyggelselämningar och flerskiktade kulturlager, se t ex Feldt (2012, 2013), Karlsson, (2015a, 2015b). Några arkeologiska undersökningar har även utförts i anslutning till Gamla teatern (Romedahl 2021) där analyserade jordprover visade på innehåll av odlade kryddor, rotfrukter och medicinalväxter.

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen. Den arkeologiska undersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning varvid det kontrollerades huruvida det framkom lämningar inom befintligt schaktdjup. Fotografier togs. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Arbetet omfattade upptagning av 13 planteringsgropar för nya äppel- och päronträd inom Munkträdgården. Groparna mätte 0,3 x 0,3 m och handgrävdes till ett djup om 0,3 m. Inom detta schaktdjup berördes endast matjordslagret. I matjorden fanns en del tegelkross samt ett fragment taktegel. Inga arkeologiska lämningar berördes av markingreppet.

Figur 3. Undersökningsområdet (munkträdgården) mot bakgrund av 1705 års stadskarta (LMS D121-1:4). Röda punkter markerar aktuella schakt (trädgropar). Skala 1:2 000.

Figur 4. Undersökningsområdet (munkträdgården) mot bakgrund av 1642 års karta (LMS Akt nr D121-1:2). Skala 1:2 000.

Figur 5. Undersökningsområdet (munkträdgården) mot bakgrund av en karta från 1796 (LMA Akt nr 05-vad-43). Skala 2:1 000.

Figur 6. Undersökningsområdet, november 2024. Foto mot öster, Helén Romedahl, ÖM.

Figur 7. Trädgroparna handgrävdes till ett djup om 0,3 m. Foto mot söder, Helén Romedahl, ÖM

Figur 8. Början till ett nytt Nunnepäronträd. Läs mer om hur Nunnepäronträdet räddades i magasinet Pilgrims- mat webbmagasin. Foto mot öster, Helén Romedahl, ÖM.

Referenser

- Eekbom, J. 1979. Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena. *Källor till Vadstenas historia Nr 1*. Föreningen Gamla Vadstena. Vadstena.
- Feldt, A-C. 2012. *En mur under golvet*. Östergötlands museum. Rapport 2012:45.
- Feldt, A-C. 2013. *Uthuset bakom klostermuren*. Östergötlands museum. Rapport 2013:53.
- Karlsson, E. 2015a. *Odling och bebyggelse i Munkträdgården*. Östergötlands museum. Rapport 2015:27.
- Karlsson, E. 2015b. *Sanering i Munkträdgården*. Östergötlands museum. Rapport 2015:47.
- Romedahl, H. 2021. Medicinalväxter och kryddor i Munkträdgården. Östergötlands museum. Rapport 2021:15.
- Sigurdsson, J. & Zachrisson, S. 2012. *Aplagårdar och klosterliljor: 800 år kring Vadstena klostets historia*. Artos, Malmö.

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

- Akt nr D121-1:2. Upprättad år 1642. Vadstena stad
- Akt nr D121-1:4. Upprättad år 1705. Vadstena stad. Östergötlands län

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMA)

- Akt nr 05-vad-43. Upprättad år 1796.

Övriga källor

Pilgrimsmat webbmagasin.

Den 19 november 2024 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Munkträdgården 1, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstenas medeltida och historiska stadslager. Arbetet utfördes i samband med plantering av 13 nya äppel- och päronträd. Endast ett matjordslager berördes inom befintligt schaktdjup på 0,3 m. I matjorden fanns en del tegelkross och ett fragment av taktegel.

ISSN 1403-9273

Rapport 2025:15